

ОБРАЗОВАНИЕ И ЗАЕТОСТ

2024

Индекс на
съответствието между
професионалното
образование и профила
на икономиката

ИПИ

Съдържание

Резюме.....	2
Въведение.....	4
Професионално образование и заетост.....	4
Връзката между професионалното образование и заетостта	4
Индекс на съответствието между професионалното образование и профила на икономиката	6
Изследването	6
Резултатите	7
Различия по икономически дейности	7
Регионални различия	12
Изводи и заключения	18
Приложение: Методология.....	20

Използвани съкращения

АЗ	Агенция по заетостта
ЕС	Европейски съюз
ЗПОО	Закон за професионалното образование и обучение
ИД	Икономическа дейност
ИКТ	Информационни и комуникационни технологии
МОН	Министерство на образованието и науката
НСИ	Национален статистически институт
ППК	Придобита професионална квалификация
ПОО	Професионално образование и обучение
РУО	Регионално управление на образованието
СПК	Степен на професионална квалификация

РЕЗЮМЕ

Основната роля и предимство на професионалното образование е да осигурява пряка връзка между учащите и пазара на труда.

Настоящият анализ и разработеният Индекс на съответствието между професионалното образование и профила на икономиката изследват тази връзка и съпоставят професионалното обучение по сектори и разпределението на работната сила в различните икономически дейности. Измерването както на национално, така и на секторно и на регионално ниво показва къде подготовката на кадри среща търсенето и възможностите за реализация.

Професионалната квалификация има ключова роля за икономиката

Основната роля на професионалното образование и негово най-силно предимство е да бъде пряка връзка между учащите и пазара на труда.

Професионално образование се предлага повсеместно на територията на страната – във всички 28 области и в над 80% от българските общини. Учащите за придобиване на професионална квалификация представляват около половината от всички учащи, а ежегодно професионално образование завършват около 20 хиляди ученици или над 40% от всички в страната.

Броят на зетите с ППК през е над 900 хиляди души или около 1/3 от зетите в икономиката. Придобиването на професионална квалификация води до по-високи икономическа активност и заетост и по-ниска безработица за лицата от завършването на общо средно образование.

Индексът на съответствието измерва връзката между професионалното образование и профила на икономиката

Индексът показва професионалното обучение по сектори и го сравнява с разпределението на работната сила в различните икономически дейности. По този начин могат да се видят както структурните съвпадения, така и отклоненията в предоставяното образование спрямо нуждите на пазара на труда. Изчисленията позволяват да се проследи и връзката между образованието и пазара на труда на регионално ниво.

Индексът на съответствие на професионалното образование с профила на икономиката за страната през 2024 г. е 53,1 точки (от максимум 100 т.) – леко намаление от резултата при предходното издание от 2023 година. Причината за това се крие основно в разширения прием в професии за ИКТ сектора. Въпреки че това прави несъответствието още по-високо, тази трансформация не е непременно и изцяло негативна в дългосрочен план.

Почти половината ученици няма да работят това, за което са учили

Изследването обхваща випуск от близо 22 хиляди ученици, които ще се обучават в следващите пет години в специалности от избрани шест сектора: селско стопанство, преработваща промишленост,

строителство, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство и ИКТ. Резултатите от индекса показват, че вероятно над 10 хиляди от тях няма да работят това, за което са учили.

Продължава обучението в специалности, които не се търсят на пазара на труда

Данните показват голямата тежест на специалности и професии, които на практика не се търсят, но запълват места – от една страна във вече остарели и ненужно широки специалности (например, в селскостопански дисциплини), а от друга, в такива със сравнително ниски разходи за обучение (например, в хотелиерството и ресторантьорството).

Все пак през последните години като цяло се наблюдава разширяване на приема в професионално образование в ИКТ направления за сметка на предишното силно разпространено обучение в секторите на селското стопанство и хотелиерството и ресторантьорството. Наблюдава се и появата и увеличаване на популярността на някои нови специалности, отговарящи на трансформацията на структурата на икономиката и развитието на технологиите като „Техници на електрически превозни средства“ и „Организатори на електронна търговия“.

*Регионите се представят различно – в Добрич, Сливен и столицата
съответствието е най-високо*

Данните на областно ниво дават още по-ясна представа за съответствието на професионалното образование и профила на икономиката.

През 2024 г. с най-висок резултат е област Добрич с 62,9 т., следвана от Сливен (62,4 т.) и столицата (59,4 точки). Трите области водят класацията и през миналогодишното издание, когато на първо място обаче е столицата. С най-нисък резултат остава област Ловеч (31,2 т.), а преди нея в класацията са областите Смолян (34,8 т.) и Кюстендил (35,1 точки). И в предходното издание на индекса това също са трите области на дъното на класацията.

Нужно е гъвкаво образование, дуално обучение и професионално ориентиране

Негативните ефекти от несъответствията между това, което се учи, и профила на икономиката могат да се намалят чрез по-общо образование в училищна среда за сметка на специфично обучение по специалности за пълния курс на образование. Така например силно специализираните предмети биха могли да се заместят в някаква степен от езикови и технологични обучения, както и от придобиване на меки умения, които увеличават възможностите за заетост.

Важен аспект в професионалното образование и обучение е и необходимостта да се разширява обхвата на дуалното обучение. Обучението чрез работа още в училище ще повиши заетостта и привлекателността на професионалното образование заради по-силните практически умения (съответно по-ниската необходимост от обучение при начало на трудовата кариера при първия работодател след завършване на средно образование) и възможността за оставане на работа на мястото на обучението. В същото време повсеместното прилагане на дуалното образование естествено ще повиши и съответствието между предлаганите специалности и профила на икономиката на местно ниво. Този подход трябва да бъде допълнен от възможност за трансфер между професии, както и от задължително професионално ориентиране на учениците.

ВЪВЕДЕНИЕ

Основната роля и предимство на професионалното образование е да осигурява пряка връзка между учащите и пазара на труда.

Настоящият анализ и разработеният Индекс на съответствието между професионалното образование и профила на икономика изследват тази връзка и съпоставят професионалното обучение по сектори и разпределението на работната сила в различните икономически дейности. Измерването както на национално, така и на регионално ниво показва къде подготовката на кадри среща търсенето и възможностите за реализация.

Индексът стъпва на различни детайлни данни и е първият и единственият по рода си достъпен количествен измерител на връзката между професионалното образование и реалностите в икономиката. Настоящото издание се изработва за трета поредна година и позволява сравнение на получените резултати.

ПРОФЕСИОНАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ И ЗАЕТОСТ

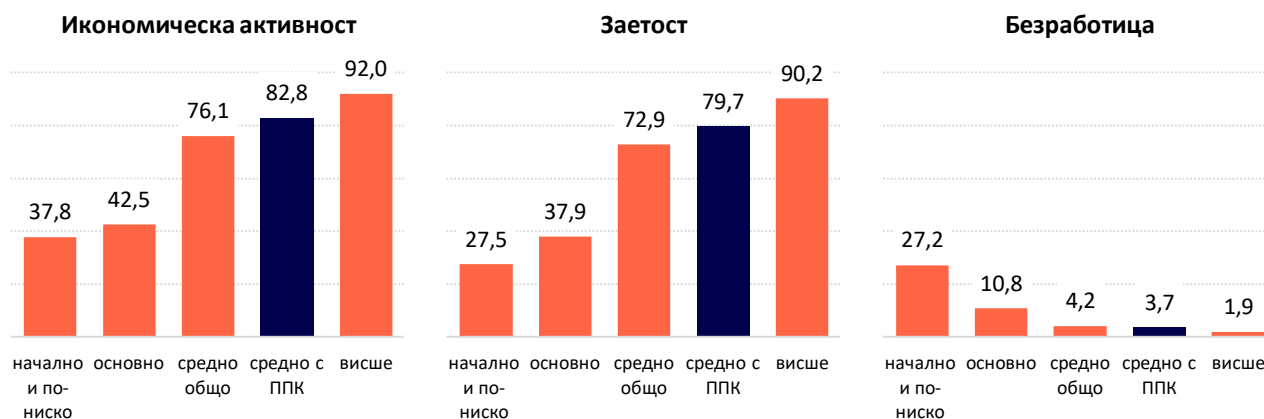
Връзката между професионалното образование и заетостта

Професионалното образование в същността си трябва да обвързва пряко учащите и пазара на труда, като „произвежда“ подготвени кадри и осигурява реализацията им. Професионално образование се предлага повсеместно на територията на страната – във всички 28 области и в над 80% от българските общини. Учащите за придобиване на професионална квалификация представляват около половината от всички учащи, а ежегодно професионално образование завършват около 20 хиляди ученици – над 40% от всички в страната.

Завършилите професионално образование представляват 1/3 от работната сила сред населението на възраст 15-64 г., а коефициентът на икономическата им активност през 2023 г. е 82,8%, или със близо 7 пр.п. по-висок от този на хората с общо средно образование (76,1%) и с близо 9 пр.п. по-висок от средния на страната (73,9%). Показателите за заетостта и безработицата на работната сила с ППК също са сравнително благоприятни. Коефициентът на заетост на хората с ППК е 79,7% при 70,7% в страната, а на безработица – 3,7% при 4,4% в страната през 2023 година.

Коефициенти на икономическа активност, заетост и безработица на населението на 15-64 г. по степени на образование, 2023 г., %

Източник: НСИ

Броят на заетите с ППК през 2023 г. е над 900 хил. души или около 1/3 от заетите в икономиката. Те са разпределени неравномерно в икономическите дейности. Заетите с ППК представляват над половината от заетите в „Добивна промишленост“ и в „Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива“. Между 40 и 50% пък са в секторите „Транспорт, складиране и пощи“, в „Преработваща промишленост“ и „Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъците и възстановяване“.

Най-малък е делът на заетите с ППК в дейностите, в които обикновено е необходимо висше образование, а именно „Образование“ (10,1%) и „Професионални дейности и научни изследвания“ (8,0%).

Дял на заетите с ППК, %, 2022 г.

Източник: НСИ, изчисления на ИПИ

Индекс на съответствието между професионалното образование и профила на икономиката

Съпоставянето на предлаганите възможности от професионалното образование с реалната структура на икономиката може да се извърши чрез разработения от ИПИ Индекс на съответствието между професионалното образование и профила на икономиката. Именно той разкрива каква е връзката между професионалното образование и пазара на труда.

Индексът показва професионалното образование по сектори и го сравнява с разпределението на работната сила в различните икономически дейности. Това позволява да се видят както структурните съвпадения, така и отклоненията в предоставяното образование спрямо нуждите на пазара на труда. Изчисленията позволяват да се проследи и връзката между образованието и пазара на труда на регионално ниво.

Изследването на съответствието между професионалното образование и профила на икономиката показва, че в някои райони професионалното образование е самоцелно и слабо кореспондира с действителната структура на икономиката. В същото време има райони, в които образованието отговаря на търсенето на бизнеса.

Изследването

Къде и какви са разликите между образованието и заетостта може да се види чрез сравнение на данните за приема в професионални паралелки (за учебната 2023/2024 г.)¹, от една страна, и заетостта на придобилите професионална квалификация по икономически дейности (за 2022 г.)², от друга.

В обхвата на изследването попадат икономическите дейности, в които са заети основната част от заетите с придобита професионална квалификация – близо 60% от средните специалисти през 2022 година. Това са „Селско, горско и рибно стопанство“, „Преработваща промишленост“, „Строителство“, „Транспорт, складиране и пощи“, „Хотелиерство и ресторантьорство“ и „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения“. В допълнение, от значение е и възможността за отнасянето на различните професии и специалности към тези икономически дейности (виж методологията в края на документа).

Сравнението на учащите професионално образование и профилът на икономиката се изчислява чрез индекс на съответствието (пълната методология - в края на документа).

Индексът на съответствието приема стойности от 0 до 100 т., където 0 т. показва абсолютно разминаване на професионалното образование с профила на икономиката, а 100 т. показва пълно съвпадане на професионалното образование с профила на икономиката.

Индексът на съответствие (M) се пресмята по следната формула:

$$M = 100 - \frac{\sum_{a=1}^6 \left| P_a - \frac{E_{ca} \cdot e_a}{e_c} \right|}{2}, \text{ където}$$

P_a е делът на броя на обявения прием за професионално обучение (P) в икономическата дейност (a) от общия брой на обявения прием за професионално обучение,

¹ Данни на регионалните управления на образованието – виж методологията.

² Данни на НСИ – виж методологията.

E_{ca} е делът на наетите (E) с професионална квалификация (c) в икономическата дейност (a) от общия брой наети в икономиката,

e_a е броят на наетите (e) в икономическата дейност (a),

e_c е броят на наетите (e) с професионална квалификация (c).

Резултатите

Индексът на съответствие на професионалното образование с профила на икономиката за страната през 2024 г. е 53,1 точки.

Това означава, че за около половината ученици в професионалното образование в икономиката няма насрещно търсене от работодателите за кадри с придобита професионална квалификация.

Изследването обхваща випуск от близо 22 хиляди ученици, които ще се обучават в следващите пет години в специалности от избраните шест сектора³. Резултатите от индекса показват, че вероятно 10 хиляди от тях няма да работят това, за което са учили, ако структурата на икономиката се запази подобна през следващите пет години.

Спрямо миналогодишното издание на индекса се наблюдава намаление от 0,5 точки. Причината за това се крие основно в свиването на приема в професии, свързани с преработващата промишленост за сметка на разширен прием в професии за ИКТ сектора. Въпреки че това прави несъответствието още по-високо, тази трансформация не е непременно и изцяло негативна. След пет години, когато тазгодишните нови ученици в професионалното образование завършат, вероятно ИКТ секторът ще е по-голям и по-широко разпространен по територията на страната. Същевременно обаче именно промишлеността е отрасълът, който създава благосъстояние и осигурява заетост и доходи на населението извън най-големите икономически центрове.

Несъответствието между професионалното образование и профила на икономиката има много различни измерения както на секторно, така и на регионално ниво.

Различия по икономически дейности

Разглежданите шест сектора от икономиката на страната обхващат близо 60% от изучаваните специалности в системата на професионалното образование, които отговарят⁴ на също близо 60% от заетите с придобита професионална квалификация в съответните икономически дейности.

Спрямо миналогодишното издание бройката на новоприетите ученици намалява най-много в сферата на транспорта, складирането и пощите. Свиване се вижда и в секторите на земеделието и строителството. Същевременно най-висок сред шестте сектори е ръстът в ИКТ професиите - над 300

Коефициент на съответствие между ПОО и пазара на труда

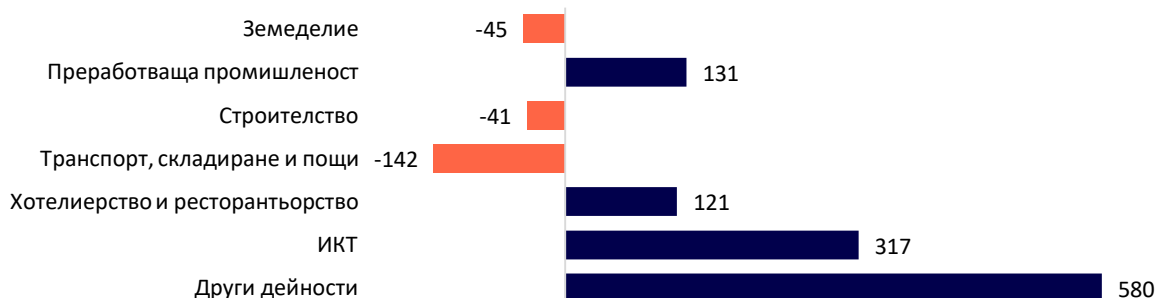
³ Общият брой на приемът на ученици за професионално обучение през учебната 2023/2024 г. е 37,3 хиляди.

⁴ Методологията за съотнасянето им е в края на документа.

ученици, а с над 100 ученици се увеличава приемът за професии, свързани с преработващата промишленост и хотелиерството и ресторантьорството.

Промяна в бройките на новоприетите ученици: 2022/2023-2023/2024

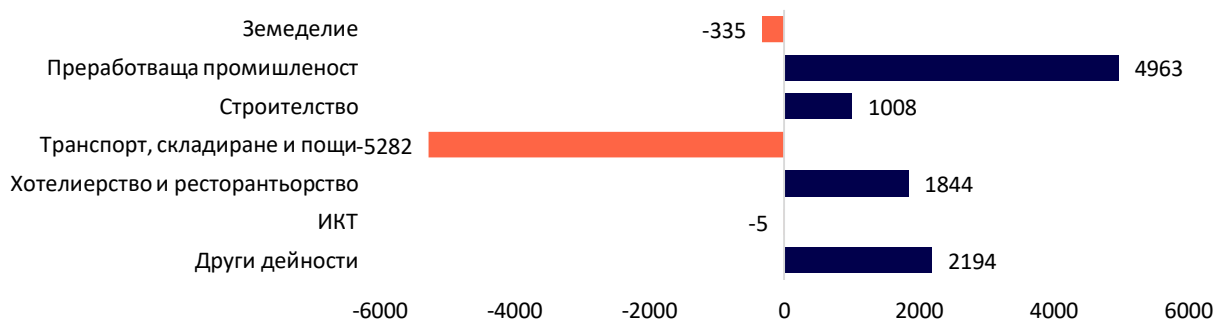
Източник: Изчисления на ИПИ по данни на РУО

Спрямо данните в миналогодишното издание пък най-много се увеличава броят на наетите с ППК в преработващата промишленост – с близо 5 хиляди души. С около 2 хиляди души с ППК са се повишили наетите с ППК в хотелиерството и ресторантьорството и с около хиляда – в строителството. Най-голямо намаление на наетите с ППК се отчита в сектора на транспорта, складирането и пощите – над 5 хиляди души.

Промяна в броя на наетите с ППК: 2021-2022

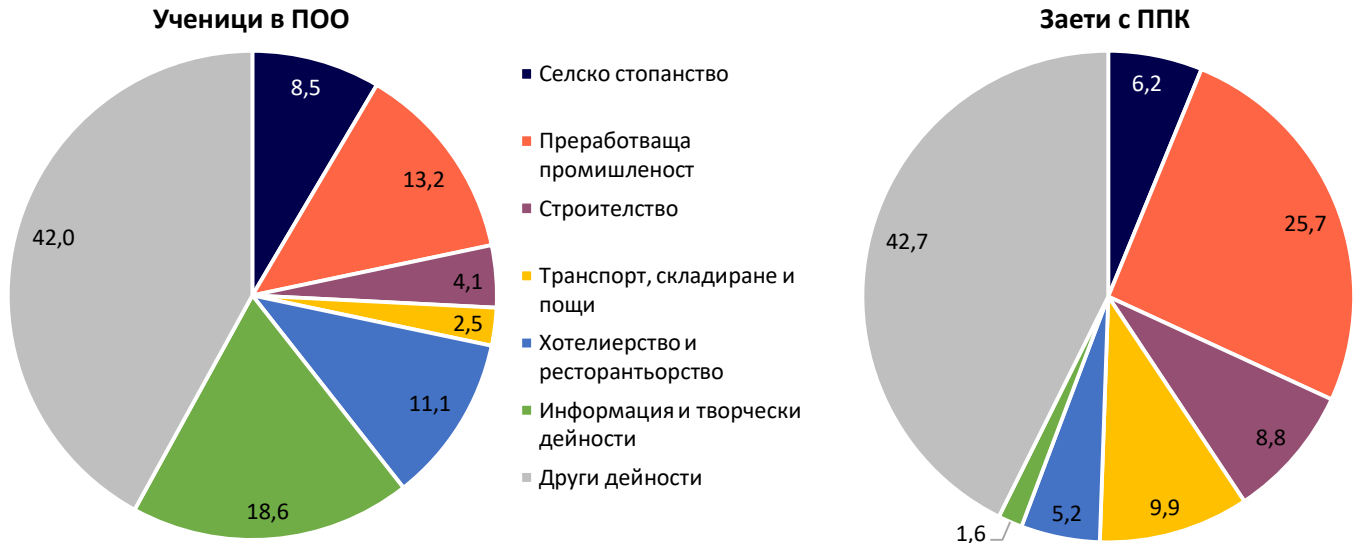
Източник: Изчисления на ИПИ по данни на НСИ

Сравнението на професионалното образование с икономиката показва различните измерения на степента на съответствие между подготовката на кадри и тяхната реализация на пазара на труда.

План-прием на ученици в професионалното образование и обучение (ПОО) през учебната 2023/2024 г. и дял на заетите с придобита професионална квалификация (ППК) по икономически дейности⁵, 2022 г.

Източник: ИПИ на база данни на НСИ и РУО

Селско стопанство

От всички заети лица с придобита професионална квалификация в икономиката 6% са заети в селското стопанство, докато приемът в това професионално направление е 9% от общия прием за професионално образование и обучение в страната. През тази учебна година над три хиляди ученика са приети в 70-те селскостопански специалности в системата на професионалното образование. Така например, план-приемът за професията „Техник-растениевъд“ е над 700 ученика, а близо 400 са в професията „Техник-лесовъд“.

Разширеният прием на специалисти в сектора на селското стопанство вероятно цели по-скоро да запълни отдавна създадените аграрни техникуми в страната, но продължаващото свиване на сектора в икономиката и неговата механизация ще направят аграрното образование още по-неприложимо.

⁵ Наименованията на икономическите дейности в графиката са опростени с цел по-разбираемо визуално представяне. *Селско стопанство* е „Селско, горско и рибно стопанство“, а *Информация и творчески продукти* е „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения“.

Преработваща промишленост

„Преработваща промишленост“ е икономическата дейност с най-висок дял на заетите с придобита професионална квалификация – 26%. Същевременно приемът в 146-те специалности в сферата на преработващата промишленост представлява 13% от целия план-прием в страната. Това са близо пет хиляди ученика, приети за обучение през настоящата учебна година.

Причина за голямото несъответствие може да се търси в това, че част от средните специалисти, които не могат да приложат придобитото си образование независимо от специалността, намират работа сравнително лесно като работници в индустрията.

Така например, приемът в професията „Хлебар-сладкар“ за настоящата учебна година е близо 400 места. Друга част от заетите в тези икономически дейности пък вероятно са завършили специалности, които към момента вече са закрити. Преработващата промишленост има толкова много клонове и различни специфики, че е трудно да се създават паралелки по отделни специалности за всяко производство. В този случай работодателите биха наели средни професионалисти и от други направления и в последствие биха ги обучили за конкретната работа.

Строителство

В икономическа дейност „Строителство“ 9% от заетите са с придобита професионална квалификация, докато приемът за професионално образование в 30-те специалности в тази сфера е 4% през настоящата учебна година или малко над 1,5 хиляди ученика.

Несъответствието може да се обясни отново с това, че завършилите професионално образование намират сравнително лесно работа като работници в строителството, независимо от професията и специалността си.

Голяма част от професионалното образование в сферата на строителството е съсредоточена в професията „Строителен техник“ – близо хиляда ученика, приети през учебната година.

Транспорт, складиране и пощи

В икономическа дейност „Транспорт, складиране и пощи“ заетите с придобита професионална квалификация са 10%, а учениците – едва 2,5%. Учениците, приети за професионално образование в тази сфера, са малко над 900. Близо 2/3 от учениците, приети през тази година, ще се обучават за професията „Спедитор-логистик“.

И тук вероятно става въпрос за заети лица с професионална квалификация в разнообразни различни специалности, които впоследствие намират работа в транспорта и складирането.

Хотелиерство и ресторантьорство

Традиционно едни от най-разпространените специалности в професионалното образование са в сферата на хотелиерството и ресторантьорството. През настоящата учебна година 11% от започващите професионална подготовка са именно в тази сфера. В същото време заетите с придобита професионална квалификация в икономическа дейност „Хотелиерство и ресторантьорство“ са едва 5%.

План-приемът за учебната 2023/2024 г. включва над четири хиляди места в 15 специалности, които могат да се отнесат към тази икономическа дейност, като основната част от тях са за професиите „Ресторантьор“ (1,5 хиляди места), „Готвач“ (1,4 хиляди места) и „Хотелиер“ (над 600 места).

Причини за сравнително големия прием може да се търсят в това, че за подготовката на хотелиери и ресторантьори не е необходима толкова скъпа и модерна техника (както при техническите специалности, например). В допълнение, от данните се забелязва, че обучение по тези специалности често се предлага и в общообразователните училища, където има единични паралелки за професионална подготовка.

Информационни и комуникационни технологии

През последните години професионалното образование в сферата на информационните и комуникационни технологии (ИКТ) се увеличава значително⁶. През настоящата учебна година 19% от план-приема за професионална подготовка е именно в ИКТ или 7 хиляди места в 29 специалности. Голяма част от обучаващите се са в областта на програмирането и по-специално професиите „Програмист“, „Системен програмист“ и „Приложен програмист“.

Предвид, че заетите с придобита професионална квалификация са под 2% от икономическата дейност „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения“, несъответствието изглежда значително.

Приложението на придобитото знание след пет години образование вероятно ще е сравнително високо заради продължаващото разширяване на сектора в икономиката, технологичното развитие на производството и услугите и търсенето на все повече ИТ специалисти. Друг е въпросът дали търсенето на работна сила от компаниите в ИТ сектора е и ще бъде за лица със средно професионално образование или по-скоро основният недостиг е за софтуерните инженери и другите специалисти с висше образование. С други думи, увеличаващите се атрактивност и план-прием на средни ИКТ специалисти не е гаранция за запълване на недостига от кадри в сектора –

⁶ Ще отбележим в допълнение, че в общообразователните гимназии често се формират паралелки с профил „Софтуерни и хардуерни науки“, които допълват посочените по-горе паралелки в професионалното образование. Те допълнително увеличават броя на обучаващите се за ИКТ професии, но не са обект на настоящото изследване.

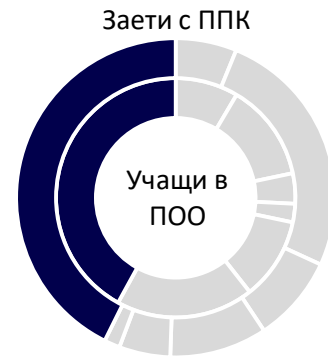
освен ако работодателите не успеят да профилират изискванията към отделните работни позиции по начин, позволяващ да бъдат запълнени от кандидати със средно образование и ППК.

Други сектори и специалности

Освен в шестте избрани икономически дейности, 43% от придобилите професионална квалификация намират заетост в останалите 13 икономически дейности. Същевременно 42% от план-приемът за професионално образование е насочен в останалите сфери. Това, разбира се, не означава, че има съвпадение на професионалната подготовка и приложението на придобитата професионална квалификация.

В специалностите извън избраните шест сектора през учебната 2023/2024 г. местата са над 15 хиляди и обхващат стотици специалности и професии. Около 1,5 хиляди ученици са приети в професиите „Електротехник“ и „Електромонтьор“. Над 2 хиляди пък са тези, които ще се обучават на квалификация в професиите „Техник по транспортна техника“ и „Монтьор по транспортна техника“.

Има и значителен брой места за професионална подготовка в сфери, които на пръв поглед не предполагат пет години специализирано професионално образование като „Фризьор“, „Козметик“ и „Маникюрист-педикюрист“ (общо над 600 места), „Брокер“ (близо 150 места), „Сътрудник в малък и среден бизнес“ (над 250 места), „Продавач-консултант“, „Офис-мениджър“, „Помощник-инструктор по фитнес“ – все специалности, чиято подготовка на кадрите не изисква скъпа и специфична техника. Съществуването на тези специалности и обхватът им подсказва, че училищата, отчитащи и стимулите в системата за финансиране на средното образование, се стремят да обучават възможно най-много ученици с най-малко разходи, без да се съобразяват с последващата реализация на кадрите или нуждите на бизнеса.

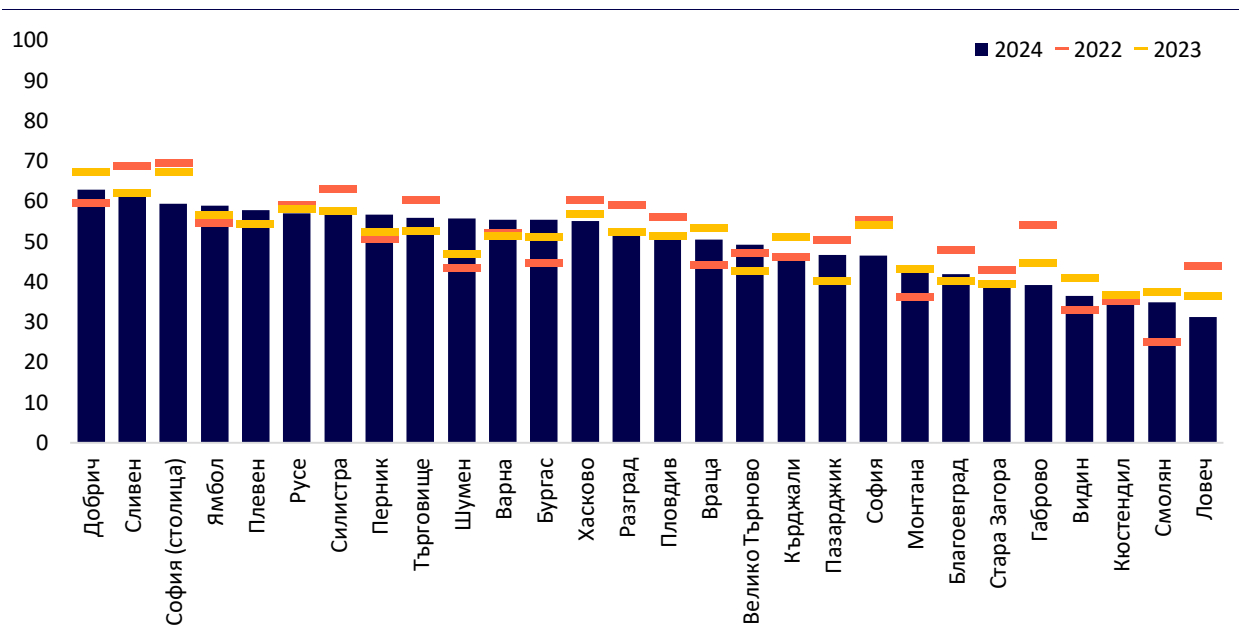
Регионални различия

Данните на областно ниво дават още по-ясна представа за съответствието на професионалното образование и структурата на икономиката.

През 2024 г. с най-висок резултат е област Добрич с 62,9 т., следвана от Сливен (62,4 т.) и столицата (59,4 точки). Трите области водят класацията и през миналогодишното издание, когато на първо място обаче е столицата. С най-нисък резултат остава област Ловеч (31,2 т.), а преди нея в класацията са областите Смолян (34,8 т.) и Кюстендил (35,1 точки). И в предходното издание на индекса това също са трите области на дъното на класацията.

Спрямо миналогодишното издание точно половината области повишават резултата си, а другата половина го намаляват. С най-голямо подобрене са областите Шумен, Велико Търново и Пазарджик (с над 6 пр.п.), а с най-много намаляват резултатите на област София и столицата (с по близо 8 пр. пункта).

Индекс на съответствието между професионалното образование и пазара на труда по области

Добрич

Въпреки че Добрич има намаление на общия резултат в индекса, областта изпреварва столицата и застана на чело на класацията. Най-високо съответствие на образованието и пазара на труда в областта е в сферата на селското стопанство – с висок брой на приема в селскостопански специалности и сравнително голям брой на заетите с ППК в сектора, което се наблюдава и в други области в Добруджа (по-специално в Силистра и Разград). Разширен прием и заетост в област Добрич има и в сектора на хотелиерството и ресторантьорството. Същевременно съвпадение се наблюдава в сферата на транспорта, където обаче и учениците, и заетите в областта са сравнително малко.

62,9
точки

Сливен

Второто място е за област Сливен, където има високи прием и заетост в сектора на промишлеността и ниски в ИКТ сектора и строителството. Сливен е и сред малкото области, които имат сравнително малко прием в селскостопански специалности, докато имат относително висока заетост с ППК в сектора.

62,4
точкиСофия
(столица)

Високият резултат на София (столица) е обусловен от съответствието между учащи и наети с ППК в ИКТ, транспорта и в селското стопанство и преработващата. Именно столицата е областта с едни от най-високи дялове на учащите и наетите в ИКТ и транспорта и съответно - най-ниски дялове в земеделието и индустрията.

59,4
точки

Ямбол

В област Ямбол броят на учащите и на заетите с ППК в селското стопанство и в промишлеността е сравнително висок. Същевременно съвпадение има и в относително ниския брой на учащите и заетите в ИКТ

58,9
точки

	сектора и в хотелиерството и ресторантьорството. Именно Ямбол е областта с най-нисък дял на учащите в ИКТ специалности.	
Плевен	Плевен е една от областите с най-нисък дял на учащите и на заетите с ППК в ИКТ сектора и този на хотелиерството и ресторантьорството. Същевременно броят на учащите и на заетите с ППК в селскостопанския сектор е сравнително висок.	57,8 точки
Русе	В област Русе има най-голямо съвпадение в секторите на преработващата промишленост и на транспорта, където приемът в професионалното образование е висок, но и заетите с ППК в тези сектори са сравнително много. Броят на учащите и заетите с ППК в хотелиерството и ресторантьорството е сравнително нисък.	57,0 точки
Силистра	Доброто представяне на Силистра, заедно с останалите области в Добруджа (по-специално Добрич и Разград), е обусловено от сравнително големия дял на селското стопанство и икономиката им (второ място в страната за Силистра), което отговаря и на по-високия дял на приема в селскостопански специалности в професионалното образование (първо място за Силистра). Същевременно ИКТ секторът и този на хотелиерството и ресторантьорството не са застъпени нито през заетостта, нито през образованието.	56,9 точки
Перник	Перник е областта, в която делът на обучаващите се в ИКТ сектора и този на транспорта, складирането и пощите са сред най-високите, въпреки че и двата сектора не предоставят много регионални възможности за заетост. Същевременно в областта има съвпадение по отношение на ниския дял на учащите и наетите с ППК в селскостопанския сектор и на високия – в строителството.	56,6 точки
Търговище	В област Търговище има съвпадение в ниския дял на учащите и наетите с ППК в ИКТ сектора. Същевременно учениците в специалности, свързани със строителството, са сравнително малко, докато заетите с подобна ППК са с относително висок дял.	55,9 точки
Шумен	В област Шумен има съответствие в ниските дялове на учащите и наетите с ППК в секторите на транспорта и на хотелиерството и ресторантьорството. Раздут е приемът в ИКТ специалностите спрямо местните възможности за работа.	55,7 точки
Варна	Варна е областта с най-много наети с ППК в строителството, учащите свързани с това специалности също са сравнително много. Сравнително много са и учащите и заетите с ППК в ИКТ сектора. В областта има недостиг на учащи в секторите на хотелиерството и ресторантьорството спрямо заетите в сектора.	55,4 точки
Бургас	Бургас е областта с най-висок дял на наетите с ППК в хотелиерството и ресторантьорството. Делът на обучаващите се в свързаните с този сектор	55,4 точки

	специалности също е сравнително висок. По-висок в сравнение със заетостта е дялът на учащите в селското стопанство.	
Хасково	В областта обучението в сферата на хотелиерството и ресторантьорството е непропорционално високо (в сравнение със заетостта), което автоматично означава, че завършилите професионално обучение или търсят работа в други сектори, или в други райони на страната, където туризмът е по-развит. В същото време учащите в сектора на транспорта е ниско в сравнение със заетостта.	55,1 точки
Разград	Разград е сред областите с най-висок дял на обучаващите се и на наетите с ППК в селското стопанство и същевременно ниски дялове в ИКТ сектора и този на хотелиерството и ресторантьорството. Спрямо заетостта недостатъчно са обучаващите се в специалности, свързани със строителството.	52,8 точки
Пловдив	В област Пловдив има частично съвпадение при дела на учащите и наетите с ППК в секторите на промишлеността и на строителството. Приемът в специалностите, свързани с ИКТ сектора, обаче е сравнително недостатъчен.	50,8 точки
Враца	В област Враца се обучават непропорционално малко (спрямо заетостта) ученици в селскостопанските специалности и индустрията. Най-голямо съвпадение на професионалното образование и заетостта в областта пък се наблюдава в сектора на транспорта.	50,5 точки
Велико Търново	В област Велико Търново има съответствие в дяловете на учащите и заетите с ППК в секторите на селското стопанство и транспорта. Същевременно учащите в индустриални специалности са недостатъчно за сметка на раздути бройки в ИКТ сектора.	49,2 точки
Кърджали	В област Кърджали се наблюдава значително съответствие по отношение на високия дял на учащите и заетите с ППК в преработващата промишленост и ниския – в ИКТ сектора. Раздут е приемът в селскостопанските специалности.	46,7 точки
Пазарджик	В област Пазарджик има относително съответствие в ниските дялове на учащите и наетите с ППК в ИКТ сектора и този на строителството и сравнително високия – в индустрията. Същевременно дялът на ученици в селскостопанските специалности е раздут в сравнение с възможностите за регионална реализация.	46,6 точки
София	Учащите и заетите в ППК в селското стопанство и в строителството в област София са сравнително малко, докато тези в преработващата промишленост – относително много. Силно раздут е приемът в специалности, свързани с ИКТ сектора.	46,5 точки

Монтана	Основно несъответствие в област Монтана е недостатъчният брой на учащите в специалности, свързани с преработващата промишленост, за сметка на силно застъпените специалности, свързани с хотелиерството и ресторантьорството. Съответствие пък има при сравнително високите дялове на учащите и работещите с ППК селското стопанство.	43,2 точки
Благоевград	Съответствие между учащите и заетите с ППК в област Благоевград има в сектора на транспорта. Прекомерно разширен е приемът в ИКТ специалности – областта е на първо място в страната, докато заетостта с ППК е ограничена.	41,8 точки
Стара Загора	Основна причина за сравнително ниския резултат на област Стара Загора е значителният недостиг на учащи в специалности, свързани с индустрията, предвид че преработващата промишленост е силно застъпена в местната икономика. Относително раздут пък е приемът в специалности, свързани със строителството и хотелиерството и ресторантьорството. Съответствие има в дяловете на учащите и заетите с ППК в ИКТ сектора и този на селското стопанство.	39,4 точки
Габрово	В област Габрово има сериозен недостиг на учащи в специалности, свързани с индустрията, която е силно застъпена в региона. Раздут спрямо заетостта пък е приемът в специалности в хотелиерството и ресторантьорството и в транспорта. Съответствие има в ниските дялове на учащите и заетите в селското стопанство.	39,2 точки
Видин	В област Видин има съответствие във високите дялове на учащите и наетите с ППК в селскостопанския сектор и в ниските дялове на тези в преработващата промишленост. Недостатъчно пък са учащите в специалности, свързани с транспорта и с ИКТ сектора.	36,5 точки
Кюстендил	Сравнително ниският резултат на област Кюстендил се дължи на раздутия прием в специалности, осигуряващи кадри за ИКТ сектора, и сравнително свития за сектора на транспорта. Относително съответствие в областта пък има в сектора на преработващата промишленост и селското стопанство.	35,1 точки
Смолян	Ниският резултат на област Смолян е обусловен основно от недостига на учащи в специалности, свързани с преработващата промишленост, за сметка на относително голям брой учащи в ИКТ специалности. Съответствие в областта има при сравнително високите дялове на учащи и заети с ППК в сектора на транспорта.	34,8 точки
Ловеч	Последното място на област Ловеч се дължи на това, че е областта с най-висок дял на обучаващите се за сектора на хотелиерството и ресторантьорството (почти двойно повече от средния дял в страната) и същевременно сравнително ниския дял на наетите в тази икономическа дейност. Недостиг на учащи има в преработващата промишленост.	31,2 точки

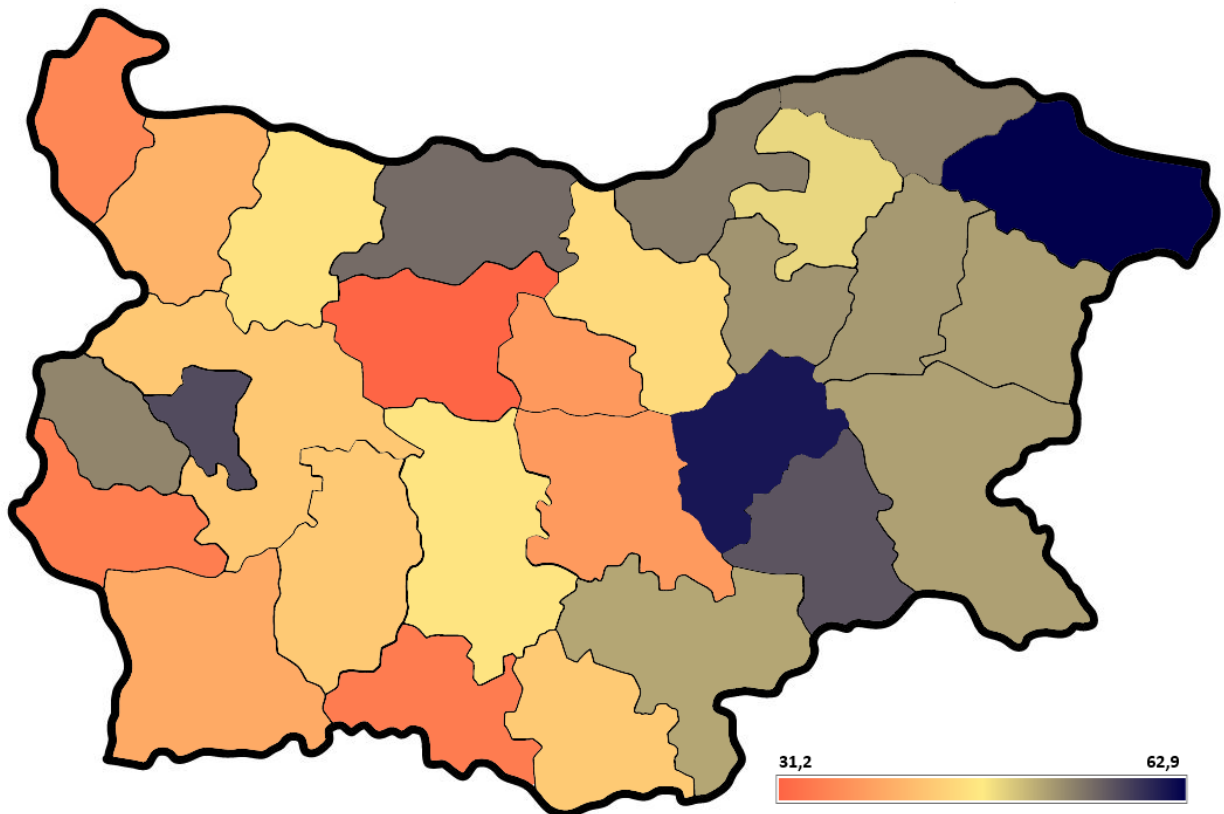
Съпадението в тази област пък е по отношение на ниските дялове на учащи и заети в сектора на транспорта.

Регионалната карта показва и по-големи райони с близък резултат. Така например обучението в сферата на хотелиерството и ресторантьорството е непропорционално високо (в сравнение със заетостта) в Югозападна България, което автоматично означава, че завършилите професионално обучение или търсят работа в други сектори, или в други райони на страната, където туризмът е по-развит. В областите в близост до морето пък се обучават значителен брой ученици за работа в хотелиерството и ресторантьорството, но и наетите в този сектор за относително много, което е обяснимо с местоположението на областите.

Доброто представяне на областите в Добруджа, по-специално Силистра, Добрич, Разград и Търговище, е обусловено от сравнително големия дял на селското стопанство в икономиката им, което отговаря и на по-високия дял на приема в селскостопански специалности в професионалното образование. В другата крайност са областите от Северозапада – Видин и Монтана, които имат висок прием за обучение в селскостопански специалности, но работните места в този сектор не са толкова много.

Ниският резултат в централната част на страната, основно в областите Ловеч, Габрово и Стара Загора, е обусловен от силен недостиг на учащи в специалности, свързани с индустрията, въпреки че тези райони са първенци по заети с ППК в преработващата промишленост.

Индекс на съответствието между професионалното образование и профила на икономиката

ИЗВОДИ И ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Индексът на съответствието между професионалното образование и структурата на икономиката показва сравнително голямото несъответствие между системата на образованието и нуждите на пазара на труда.

Все още са разпространени професии и специалности, чиито кадри не се търсят и в голямата си част няма да се реализират според образованието си, а стремежът в много случаи е насочен към механично запълване на бройки. Данните показват голямата относителна тежест на специалности и професии, срещу които не стои търсене на пазара на труда, но запълват места за отделните гимназии – от една страна във вече остарели и ненужно широки специалности (например, в селскостопански дисциплини), а от друга, в такива със сравнително ниски разходи за обучение (например, в хотелиерството и ресторантьорството).

Все пак като цяло през последните години се наблюдава разширяване на приема в професионално образование в ИКТ направления за сметка на предишното силно разпространено обучение в секторите на селското стопанство и хотелиерството и ресторантьорството. Наблюдава се и появата и увеличаване на популярността на някои нови специалности, отговарящи на променящата се структура на икономиката и развитието на технологиите като „Техници на електрически превозни средства“ и „Организатори на електронна търговия“.

По-широко отраслово образование

Негативните ефекти от несъответствията между това, което се учи и структурата на икономиката могат да се намалят чрез **по-широко образование** в училищна среда за сметка на специфично обучение по специалности за пълния курс на образование. Така например силно специализираните предмети биха могли да се заместят в някаква степен от **езикови и технологични обучения**, както и от придобиване на меки умения, които увеличават възможностите за заетост. Ако общообразователната подготовка успее да гарантира езикова и математическа грамотност и владеене на чужди езици, е възможно намаляване на продължителността на формалното професионално образование в професионалните гимназии и паралелки. Регулярните проучвания на потребностите от работна сила на Агенция за заетостта показва, че езиковата грамотност е най-голямата пречка за работодателите – голям дял от фирмите сочат общуването на роден език като най-важна ключова компетентност за персонала в своята организация. Това означава, че както общото, така и професионалното образование трябва да гарантират достатъчно ниво на езикова грамотност на роден език.

Дуално обучение

Важен аспект в професионалното образование и обучение е и продължаващото разширяване на обхвата на **дуалното обучение**. Обучението чрез работа още в училище също ще повиши заетостта и привлекателността на професионалното образование заради по-добрите практически умения (съответно по-ниската необходимост от обучение) и възможността за оставане на работа на мястото на обучението. В същото време повсеместното прилагане на дуалното образование естествено ще повиши съответствието между предлаганите специалности и профила на икономиката на местно ниво.

Професионално ориентиране

Задължително условие за ефективната роля на професионалното образование като връзка между образованието и пазара на труда е повсеместното и постоянно **професионално ориентиране** на

учениците. Наличието на знание за възможностите за реализация ще насърчат информирания избор на специалност, така и интереса към професията и образованието.

Трансфер между специалности

Този подход трябва да бъде допълнен от улеснени **възможности за трансфер между специалности**, което ще отрази промяна на желанията вследствие на професионалното ориентиране, но и ще може да отговори по-навременно и точно на пазара на труда и възможностите за реализация.

Трудова мобилност

В допълнение, ключова роля за засилване на връзката между образование и заетост играе и възможността и желанието за търсенето на подходяща реализация. В България **трудова мобилност** продължава да е ниска, което още повече засилва негативните последици от регионалното несъответствие на професионалното образование и пазара на труда.

ПРИЛОЖЕНИЕ: МЕТОДОЛОГИЯ

Използвани данни

- Регионални управления на образованието (РУО), Портал за отворени данни - Държавен план-прием за учебната 2023/2024 година в държавните и общинските професионални гимназии, професионални училища и в паралелките за придобиване на професионална квалификация в основни, прогимназиални и средни общообразователни и специални училища
- Национален статистически институт (НСИ) – Годишни данни за заетостта и безработицата 2023 г., заети с придобита професионална квалификация по икономически дейности
- Национален статистически институт (НСИ) – Наети лица по трудово и служебно правоотношение по икономически дейности и области 2022 г.
- Институт за пазарна икономика (ИПИ) – отнасяне на броя на учениците по професии и специалности в отделни икономически дейности съгласно списъка в края на документа и изчисление на индекс на съответствието

Разглеждани икономически дейности

- „Селско, горско и рибно стопанство“
- „Преработваща промишленост“
- „Строителство“
- „Транспорт, складиране и пощи“
- „Хотелиерство и ресторантьорство“
- „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения“

В обхвата на изследването попадат икономическите дейности, в които са заети основната част от заетите с придобита професионална квалификация – близо 60% от средните специалисти. В допълнение, от значение е и възможността за отнасянето на различните професии и специалности към тези икономически дейности (съгласно списъка в края на документа).

Индекс на съответствието между професионалното образование и профила на икономиката

Данните за професионалното образование, от една страна, и заетостта на придобилите професионална квалификация по икономически дейности, от друга, се сравняват чрез изчисление на индекса на съответствие.

Индексът на съответствието приема стойности от 0 до 100 т., където 0 т. показва максимално отклонение, т.е. абсолютно разминаване на професионалното образование с профила на икономиката, а 100 т. показва липса на отклонение, т.е. пълно съвпадане на професионалното образование с профила на икономиката.

Индексът на съответствие (М) се пресмята по следната формула:

$$M = 100 - \frac{\sum_{a=1}^6 \left| P_a - \frac{E_{ca} \cdot e_a}{e_c} \right|}{2}, \text{ където}$$

P_a е делът на броя на обявения прием за професионално обучение (P) в икономическата дейност (a) от общия брой на обявения прием за професионално обучение,

E_{ca} е делът на наетите (E) с професионална квалификация (c) в икономическата дейност (a) от общия брой наети в икономиката,

e_a е броят на наетите (e) в икономическата дейност (a),

e_c е броят на наетите (e) с професионална квалификация (c).

Индексът на съответствие (M) за всяка област (n) се пресмята по следната формула:

$$M_n = 100 - \frac{\sum_{a=1}^6 \left| P_{an} - \frac{E_{ca} \cdot e_{an}}{e_{cn}} \right|}{2}, \text{ където}$$

P_{an} е делът на броя на обявения прием за професионално обучение (P) в икономическата дейност (a) в областта (n) от общия брой на обявения прием за професионално обучение в областта,

E_{ca} е делът на наетите (E) с професионална квалификация (c) в икономическата дейност (a) от общия брой наети в икономиката (показателят е на национално ниво),

e_{an} е броят на наетите (e) в икономическата дейност (a) в областта (n),

e_{cn} е броят на наетите (e) с професионална квалификация (c) в областта (n).

Система за отнасяне на броя на учениците по професии и специалности в икономическите дейности

Броят на учениците в план-приема се разпределя в икономическите дейности „Селско, горско и рибно стопанство“, „Преработваща промишленост“, „Строителство“, „Транспорт, складиране и пощи“, „Хотелиерство и ресторантьорство“ и „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения“ според приложените по-долу списъци за отнасяне по професионални направления, професии, специалности и степени на професионална квалификация (СПК).

Неприсъстващите в долните списъци професии и специалности попадат в графа „Други“.

1. Икономическа дейност „Селско, горско и рибно стопанство“

Професионално направление	Професия	Специалност	СПК			
			I	II	III	IV
Растениевъдство и животновъдство	Техник-растениевъд	Полевъдство			✓	
		Зеленчукопроизводство			✓	
		Трайни насаждения			✓	
		Селекция и семепроизводство			✓	
		Тютюнопроизводство			✓	
		Гъбопроизводство			✓	
		Растителна защита и агрохимия			✓	
	Техник в лозаровинарството	Лозаровинарство			✓	
	Растениевъд	Тютюнопроизводство		✓		
		Полевъдство		✓		
		Зеленчукопроизводство		✓		
		Трайни насаждения		✓		
		Селекция и семепроизводство		✓		
		Гъбопроизводство и билки, етерични-маслени и медоносни култури		✓		

		Растителна защита		✓		
	Техник-животновъд	Говедовъдство			✓	
		Овцевъдство			✓	
		Свиневъдство			✓	
		Птицевъдство			✓	
		Зайцевъдство			✓	
		Пчеларство и бубарство			✓	
		Коневъдство и конна езда			✓	
	Животновъд	Говедовъдство		✓		
		Овцевъдство		✓		
		Свиневъдство		✓		
		Птицевъдство		✓		
		Зайцевъдство		✓		
		Пчеларство		✓		
		Коневъдство и конна езда		✓		
	Фермер	Земеделец		✓		
		Производител на селскостопанска продукция			✓	
		Управление на растениевъдни и животновъдни ферми				✓
	Техник на селскостопанска техника	Механизация на селското стопанство			✓	
	Монтьор на селскостопанска техника	Механизация на селското стопанство		✓		
	Лозаровинар	Лозаровинарство		✓		
	Работник в растениевъдството	Зеленчукопроизводство	✓			
		Трайни насаждения	✓			
		Тютюнопроизводство	✓			
		Гъбопроизводство и билки, етерични-маслени и медоносни култури	✓			
	Работник в животновъдството	Говедовъдство и биволовъдство	✓			
		Овцевъдство и козевъдство	✓			
		Свиневъдство	✓			
		Птицевъдство	✓			
		Зайцевъдство	✓			
		Пчеларство	✓			
		Бубарство	✓			
		Коневъдство	✓			
Кинолог	Отглеждане на кучета		✓			
	Специализирано обучение и селекционно развъждане на кучета			✓		
	Фризьор на кучета		✓			
Агроеколог	Агроекология			✓		
Градинарство (паркове и градини)	Техник – озеленител	Цветарство			✓	
		Парково строителство и озеленяване			✓	
	Озеленител	Цветарство		✓		
		Парково строителство и озеленяване		✓		
Работник в озеленяването	Озеленяване и цветарство	✓				
Горско стопанство	Техник-лесовъд	Горско и ловно стопанство			✓	
		Горско стопанство и дърводобив			✓	
	Техник-механизатор	Механизация на горското стопанство			✓	
	Механизатор на горска техника	Механизация на горското стопанство		✓		

	Лесовъд	Горско стопанство		✓		
	Дивечовъд	Горско и ловно стопанство		✓		
	Работник в горското стопанство	Лесокултурни дейности		✓		
		Дърводобив		✓		
Дивечовъдство			✓			
Рибно стопанство	Техник-рибовъд	Рибовъдство			✓	
	Техник по промишлен риболов и аквакултури	Промишлен риболов и аквакултури			✓	
	Рибовъд	Рибовъдство		✓		
	Работник в рибовъдството	Рибовъдство	✓			

2. Икономическа дейност „Преработваща промишленост“

Професионално направление	Професия	Специалност	СПК			
			I	II	III	IV
Машиностроене, металообработване и металургия	Машинен техник	Машини и съоръжения в металургията			✓	
		Машини и системи с ЦПУ			✓	
		Машини и съоръжения за заваряване			✓	
		Технология на машиностроенето			✓	
		Машини и съоръжения за химическата и хранително-вкусовата промишленост			✓	
		Машини и съоръжения в текстилната, обувната и дървообработващата промишленост			✓	
		Машини и съоръжения за добивната промишленост и строителството			✓	
		Специално производство (производство на въоръжение и боеприпаси)				✓
	Техник-приложник	Художествени изделия от метал			✓	
		Промишлена естетика и дизайн			✓	
	Машинен оператор	Металорежещи машини		✓		
		Машини за гореща обработка на металите		✓		
		Машини и съоръжения за заваряване		✓		
	Машинен монтьор	Машини и съоръжения в металургията		✓		
		Металообработващи машини		✓		
		Машини и съоръжения за химическата и хранително-вкусовата промишленост		✓		
		Машини и съоръжения в текстилната, обувната и дървообработващата промишленост		✓		
	Техник на прецизна техника	Машини и съоръжения за добивната промишленост и строителството		✓		
		Измервателна и организационна техника			✓	
		Лазерна и оптична техника			✓	
	Монтьор на прецизна техника	Медицинска техника			✓	
		Измервателна и организационна техника		✓		
		Лазерна и оптична техника		✓		
	Техник-металург	Медицинска техника		✓		
		Металургия на черните метали			✓	
	Оператор в металургията	Металургия на цветните метали			✓	
		Металургия на черните метали		✓		
	Заварчик	Заваряване	✓			
	Стругар	Стругарство	✓			

	Шлосер	Шлосерство	✓			
	Леяр	Леярство	✓			
	Ковач	Ковачество	✓			
	Мехатроника	Мехатроника				✓
Химични продукти и технологии	Химик - технолог	Технология на неорганичните вещества				✓
		Технология на органичните вещества				✓
		Технология на полимерите				✓
		Технология на химичните влакна				✓
		Технология на нефта, газа и твърдите горива				✓
		Технология на целулозата, хартията и опаковките				✓
		Технология на фармацевтични и парфюмерийно-козметични продукти				✓
		Технология за обработка на кожи				✓
		Технология на биогоривата				✓
		Технология на хомеопатичните и фитопродукти				✓
	Биотехнолог	Технология в биопроизводствата				✓
	Лаборант	Технологичен и микробиологичен контрол в химични производства				✓
		Технологичен и микробиологичен контрол в хранително - вкусови производства				✓
		Контрол на качеството в металургията				✓
	Химик-оператор	Технология на неорганичните вещества			✓	
		Технология на органичните вещества			✓	
		Технология на полимерите			✓	
		Технология на химичните влакна			✓	
		Технология на нефта, газа и твърдите горива			✓	
		Технология на целулозата, хартията и опаковките			✓	
		Технология на фармацевтични и парфюмерийно-козметични продукти			✓	
		Технология за обработка на кожи			✓	
		Декорация на силикатни изделия			✓	
		Технология на биогоривата			✓	
	Работник в стъklarското производство	Стъklarско производство	✓			
	Работник в керамичното производство	Керамично производство	✓			
	Работник в полимерните производства	Преработване на полимери	✓			
	Технолог в силикатните производства	Технология на стъklarското производство				✓
		Технология на керамичното производство				✓
		Технология на свързващите вещества				✓
	Оператор в силикатните производства	Технология на стъklarското производство			✓	
		Технология на керамичното производство			✓	
Технология на свързващите вещества				✓		
Хранителни технологии	Техник-технолог в хранително - вкусовата промишленост	Зърносъхранение, зърнопреработка и производство на фуражи				✓
		Производство на хляб, хлебни и сладкарски изделия				✓
		Производство и преработка на мляко и млечни продукти				✓
		Производство на месо, месни продукти и риба				✓
		Производство на консерви				✓
		Производство на алкохолни и безалкохолни напитки				✓
		Производство на захар и захарни изделия				✓

Производствени технологии – текстил, облекло, обувки и кожи		Производство на тютюн и тютюневи изделия			✓			
		Производство на растителни масла, маслопродукти и етерични масла			✓			
	Оператор в хранително - вкусовата промишленост		Зърносъхранение, зърнопреработка и производство на фуражи		✓			
			Производство и преработка на мляко и млечни продукти		✓			
			Производство на месо, месни продукти и риба		✓			
			Производство на консерви		✓			
			Производство на алкохолни и безалкохолни напитки		✓			
			Производство на захар и захарни изделия		✓			
			Производство на тютюн и тютюневи изделия		✓			
			Производство на растителни масла, маслопродукти и етерични масла		✓			
		Хлебар-сладкар		Производство на хляб и хлебни изделия		✓		
				Производство на сладкарски изделия		✓		
			Декорация на сладкарски изделия		✓			
		Техник-технолог по поддържане на хладилна и климатична техника в хранително-вкусовата промишленост	Експлоатация и поддържане на хладилна и климатична техника в хранително-вкусовата промишленост			✓		
		Работник в хранително-вкусовата промишленост	Хранително-вкусова промишленост	✓				
		Техник-технолог по качеството на храни и напитки	Контрол на качеството и безопасност на храни и напитки			✓		
	Производствени технологии – текстил, облекло, обувки и кожи	Килимар	Ръчно изработване на килими	✓				
			Ръчно изработване на гоблени, губери, козаци	✓				
		Плетач	Ръчно художествено плетиво	✓				
			Плетач на настолна плетачна машина	✓				
Десенатор на текстил		Компютърно проектиране и десениране на тъкани площни изделия				✓		
		Компютърно проектиране и десениране на плетени площни изделия				✓		
Текстилен техник		Предачно производство				✓		
		Тъкачно производство				✓		
		Плетачно производство				✓		
		Апретурно и багрилно производство				✓		
Оператор в текстилно производство		Предачно производство			✓			
		Тъкачно производство			✓			
		Плетачно производство			✓			
		Апретурно и багрилно производство			✓			
Моделierer-технолог на облекло		Конструиране, моделиране и технология на облекло от текстил				✓		
		Конструиране, моделиране и технология на облекло от кожи				✓		
Оператор в производството на облекло		Производство на облекло от текстил			✓			
		Производство на облекло от кожи			✓			
Моделierer - технолог на обувни и кожено-галантерийни изделия	Конструиране, моделиране и технология на обувни изделия				✓			
	Конструиране, моделиране и технология на кожено - галантерийни изделия				✓			
Оператор в производство на обувни и кожено-галантерийни изделия	Производство на обувни изделия			✓				
	Производство на кожено-галантерийни изделия			✓				

	Работник в текстилно производство	Текстилно производство	✓			
		Апретурно и багривно производство	✓			
	Работник в производство на облекло	Производство на облекло	✓			
	Работник в обувно и кожено-галантерийно производство	Обувно и кожено-галантерийно производство	✓			
	Шивач	Шивачество	✓			
	Обущар	Обущарство	✓			
	Бродировач	Бродерия	✓			
	Модист	Моден консултант				✓
		Облекла по поръчка			✓	
		Бутикови облекла			✓	
Производствени технологии – дървесина, хартия, пластмаси и стъкло	Техник-технолог в дървообработването	Мебелно производство			✓	
		Реставрация на стилни мебели и дограма			✓	
		Тапицерство и декораторство			✓	
		Производство на врати и прозорци			✓	
		Дърворезни и амбалажни производства			✓	
		Производство на плочи и слоиста дървесина			✓	
		Производство на строителни изделия от дървесина			✓	
	Оператор в дървообработването	Производство на мебели		✓		
		Производство на врати и прозорци		✓		
		Производство на тапицирани изделия		✓		
		Производство и монтаж на вътрешно обзавеждане на кораби		✓		
		Моделчеството и дървоостругарство		✓		
		Дърворезно, амбалажно и паркетно производство		✓		
		Производство на дървесни плочи		✓		
		Производство на фурнир и слоиста дървесина		✓		
	Работник в дървообработването	Производство на дървени детски играчки		✓		
		Производство на фасонирани материали	✓			
		Производство на тапицирани изделия	✓			
		Производство на бъчви	✓			
		Производство на плетени изделия от дървесина	✓			
		Производство на врати и прозорци	✓			
	Организатор в дървообработването и производството на мебели	Производство на мебели	✓			
		Мебелно производство			✓	
		Дървообработване			✓	

3. Икономическа дейност „Строителство“

Професионално направление	Професия	Специалност	СПК			
			I	II	III	IV
Архитектура, урбанизъм и геодезия	Геодезист	Геодезия			✓	
	Реставратор-изпълнител	Конструктивна реставрация		✓		
		Декоративна реставрация		✓		
	Техник-реставратор	Архитектурна реставрация			✓	
Строителство	Строителен техник	Строителство и архитектура			✓	
		Водно строителство			✓	
		Транспортно строителство			✓	
	Строител	Кофражи		✓		
		Армировка и бетон		✓		
		Зидария		✓		

		Мазилки и шпакловки		✓		
		Вътрешни облицовки и настилки		✓		
		Външни облицовки и настилки		✓		
		Бояджийски работи		✓		
		Строително дърводелство		✓		
		Строително тенекеджийство		✓		
		Покриви		✓		
	Строител-монтажник	Стоманобетонни конструкции		✓		
		Метални конструкции		✓		
		Сухо строителство		✓		
		Дограма и стъклопоставяне		✓		
		Изолации в строителството		✓		
	Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи	Вътрешни ВиК мрежи		✓		
		Външни ВиК мрежи		✓		
	Пътен строител	Строител на пътища, магистрали и съоръжения към тях		✓		
		Строител на релсови пътища и съоръжения към тях		✓		
	Пещостроител	Пещостроителство		✓		
	Помощник в строителството	Основни и довършителни работи		✓		
Помощник пътен строител	Пътища, магистрали и съоръжения		✓			
	Релсови пътища и съоръжения		✓			

4. Икономическа дейност „Транспорт, складиране и пощи“

Професионално направление	Професия	Специалност	СПК			
			I	II	III	IV
Транспортни услуги	Корабоводител	Корабоводене - морско			✓	
		Корабоводене - речно			✓	
	Организатор по експлоатация в ж.п. инфраструктура	Експлоатация на ж.п. инфраструктура			✓	
		Ръководител движение			✓	
	Летец-пилот	Летателна експлоатация на самолет				✓
		Летателна експлоатация на вертолет				✓
	Организатор по експлоатация на пристанищата и флота	Експлоатация на пристанищата и флота			✓	
	Организатор по експлоатация на автомобилния транспорт	Експлоатация на автомобилния транспорт			✓	
	Организатор по търговска експлоатация на железопътния транспорт	Търговска експлоатация на железопътния транспорт			✓	
	Водач на МПС за обществен превоз	Вътрешни и международни превози на товари		✓		
		Вътрешни и международни превози на пътници		✓		
	Куриер	Логистика на товари и услуги		✓		
	Спедитор-логистик	Спедиция, транспортна и складова логистика			✓	
		Планиране и управление на логистични процеси				✓

5. Икономическа дейност „Хотелиерство и ресторантьорство“

Професионално направление	Професия	Специалност	СПК			
			I	II	III	IV
Хотелиерство, ресторантьорство и кетъринг	Готвач	Производство на кулинарни изделия и напитки		✓		
	Сервитьор-барман	Обслужване на заведения в обществено хранене		✓		
	Хотелиер	Организация на хотелиерството			✓	
		Организация и управление на хотелиерството				✓
		Организация на дейностите в места за настаняване		✓		

	Администратор в хотелиерството	Организация на обслужването в хотелиерството			✓	
	Камериер	Хотелиерство	✓			
	Портиер-пиколо	Хотелиерство	✓			
	Ресторантьор	Организация и управление в ресторантьорството				✓
		Производство и обслужване в заведенията за хранене и развлечения			✓	
		Кетъринг			✓	
	Работник в заведенията за хранене и развлечения	Работник в производството на кулинарни изделия в заведенията за хранене и развлечения		✓		
		Работник в обслужване на заведенията за хранене и развлечения		✓		
Карвинг-декоратор	Декорация на органични материали			✓		
Инструктор-декоратор	Декорация на органични материали				✓	

6. Икономическа дейност „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения”

Професионално направление	Професия	Специалност	СПК			
			I	II	III	IV
Аудио-визуални изкуства и техники; производство на медийни продукти	Графичен дизайнер	Графичен дизайн			✓	
	Монтажист	Филмов монтаж				✓
		Видеомонтаж				✓
		Компютърен монтаж				✓
	Фотограф	Фотография			✓	
		Приложна фотография				✓
		Фоторепортерство				✓
	Полиграфист	Полиграфия			✓	
	Тоноператор	Тоноператорство				✓
	Компютърен аниматор	Компютърна анимация			✓	
	Компютърен график	Компютърна графика			✓	
	Музикален оформител	Музикално оформление			✓	
	Аниматор	Анимация				✓
		Компютърна анимация				✓
	Режисьор	Кино и телевизия				✓
	Оператор	Кино и телевизия				✓
	Режисьор на пулт	Телевизия				✓
	Репортер и водещ	На радиопредаване				✓
На телевизионно предаване					✓	
Дисководещ	Водещ на музикално артистични събития			✓		
Компютърни науки	Програмист	Програмно осигуряване		✓		
	Системен програмист	Системно програмиране			✓	
	Приложен програмист	Приложно програмиране			✓	
	Програмист на изкуствен интелект	Програмиране на изкуствен интелект			✓	
	Програмист на работи	Програмиране на работи			✓	
Приложна информатика	Икономист-информатик	Икономическа информатика			✓	
	Оператор информационно осигуряване	Икономическо информационно осигуряване		✓		
	Оператор на компютър	Текстообработване	✓			
	Организатор Интернет приложения	Електронна търговия			✓	

Институт за пазарна
икономика
www.ime.bg